

Kokybės gerėjimas ar poliarizacija? Ilgalaikiai užimtumo struktūros pokyčiai pasaulyje. 2015 m. Europos darbo vietų stebėsenos ataskaita

Santrauka

Įvadas

Europa pradėjo atsigauti po užsitęsusio nuosmukio, kuris prasidėjo nuo pasaulinės finansų krizės 2008 m. ir dar labiau pagilėjo dėl euro zonos bendrosios valiutos krizės 2010–2011 m. Praėjusiais metais bendras užimtumo lygis augo sparčiausiai per visą laikotarpį nuo 2008 m. Bendras ES nedarbo lygis mažėja nuo 2013 m. rugsėjo mėn.

Šioje ketvirtojoje metinėje Europos darbo vietų stebėsenos ataskaitoje išsamiau apžvelgiami užimtumo pokyčiai valstybių narių ir visos ES lygmenimis nuo 2011 m. antrojo ketvirčio iki 2014 m. antrojo ketvirčio. Darbo vietų analize grindžiamas metodas yra taikomas siekiant užimtumo pokyčius apibūdinti kiekybiškai (kiek darbo vietų sukurta arba panaikinta) ir kokybiškai (kokios tai buvo darbo vietos). Šis metodas taikomas, be kita ko, siekiant įvertinti, koku mastu išsivysčiusios ekonomikos šalių užimtumo struktūra yra poliarizuota (dėl nuosmukio vidutiniškai apmokamų darbo vietų segmente) arba gerėjančios kokybės (dėl augimo gerai apmokamų aukštos kvalifikacijos darbo vietų segmente).

Ataskaitoje nagrinėjama pastarojo meto užimtumo struktūros pokyčių chronologija, kadangi aiškėja, kad atsinaujinęs užimtumo augimas sutapo su tuo, kad labiau poliarizuojančius užimtumo pokyčius didžiausio nuosmukio metais ėmė keisti nuosaikesnis ir lygesnis užimtumo pasiskirstymas darbo užmokesčio spektre, įskaitant galbūt tam tikrą kokybės prastėjimą, kitaip tariant, didesnį augimą menkiau apmokamų darbo vietų segmente. Dėl to kyla pavojus, kad daugės mažo produktyvumo darbo vietų, kai gamybos apimtis, o galiausiai ir pragyvenimo lygis neauga, nepaisant to, kad galimybių įsidarbinti daugėja.

Be to, ataskaitoje apibendrinamos pagrindinės kitų dviejų darbo rinkos procesų tyrimų, kuriuose remiamasi darbo vietų analize grindžiamu metodu, išvados. Pirmasis yra skirtas nuo XX a. aštuntojo dešimtmečio vykusiams

procesams šešiose Europos šalyse (Vokietijoje, Ispanijoje, Jungtinėje Karalystėje, Švedijoje, Airijoje ir Šveicarijoje). Antrasis, kurį neseniai atliko keletas ne Europos darbo rinkos tyrėjų, yra sutelktas į procesus Australijoje, Kinijoje, Japonijoje, Rusijoje, Pietų Korėjoje ir JAV.

Politinės aplinkybės

ES pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijoje „Europa 2020“ numatytas įsipareigojimas skatinti didelį užimtumą ir produktyvumą. Tai reiškia, kad dėmesys vėl sutelktas į ankstesnėje Lisabonos darbotvarkėje nustatytą tikslą kurti daugiau geresnių darbo vietų. Norint spręsti bedarbių skaičiaus didėjimo problemą, reikia daugiau darbo vietų. Be to, siekiant pagerinti Europos piliečių gyvenimo lygį besiplečiančioje integruotoje pasaulio ekonomikoje, reikia geresnių ir produktyvesnių darbo vietų.

2012 m. užimtumo srities dokumentų rinkinyje („Ekonomikos atsigavimas kuriant darbo vietas“) Europos Komisija nurodo tam tikrus sektorius, kuriuose labiausiai tikėtinas užimtumo augimas; tai sveikatos paslaugų, informacijos ir ryšių technologijų (IRT), asmeninių ir namų ūkio paslaugų sritys, taip pat daug žadanti (nors ir sunkiai apibrėžiama) „žaliųjų darbo vietų“ kategorija. Šioje ataskaitoje pateikiami atnaujinti duomenys apie užimtumo lygį ir darbo kokybę sektoriuose bei profesijose, kuriems būdingas ir augimas, ir nuosmukis.

Pagrindinės išvados

Užimtumo pokyčiai ES 2011–2014 m.

Trejetą metų (nuo 2011 m. antrojo ketvirčio iki 2014 m. antrojo ketvirčio) užimtumo augimas ES buvo asimetriškai poliarizuotas: labiausiai augo gerai apmokamų darbo vietų segmentas, šiek tiek – mažiausiai apmokamų darbo vietų segmentas, o darbo užmokesčio spektro viduryje užimtumas mažėjo. Valstybių narių lygmeniu esama įvairių

užimtumo pokyčių tendencijų – daugumoje šalių pokyčiai buvo susiję su kokybės gerėjimu arba poliarizacija, o nemažai kitų šalių pranešė apie kokybės prastėjimą (t. y. sparčiau augo menkiau apmokamų darbo vietų segmentas).

2013 m. 2 ketvirtį užimtumo lygis ES vėl ėmė augti – 2014 m. 2 ketvirtį grynasis užimtumas buvo 1,8 mln. didesnis. Vis dėlto bendras ES užimtumo lygis vis dar keturiais milijonais mažesnis nei krizės pradžioje prieš šešerius metus.

Užimtumas auga, ypač menkai ir vidutiniškai apmokamų darbo vietų segmente. Per krizę ir iškart po jos (2008–2013 m.) užimtumas augo tik 20 proc. geriausiai apmokamų darbo vietų segmente. Ekonomikos atsigavimui vis stiprėjant, didelė dalis naujų darbo vietų yra menkiau apmokamos paslaugų sektoriaus darbo vietos.

Darbo santykių destandartizacijos tendencija labiausiai skatina didelis užimtumo augimas darbo ne visą darbo laiką segmente. Kai darbo vietos ES yra suskirstytos į penkias vienodo dydžio kategorijas (kvintilius) pagal darbo užmokestį, akivaizdu, kad nuolatinių viso darbo laiko darbo vietų daugėja viršutiniame gerai apmokamų darbo vietų kvintilyje; visuose kituose darbo užmokesčio spektro kvintiliuose užimtumas mažėja.

Užimtumo struktūros pokyčiai.

Palyginimas Europos mastu

Remiantis daugiau kaip keturis dešimtmečius vykdytu šešių Europos šalių tyrimu, struktūrinių pokyčių bendrosios tendencijos, nepaisant tam tikrų trumpalaikių svyravimų ir keletu išimčių, stebėtinai nuoseklios. Vokietijos ir Jungtinės Karalystės užimtumo struktūrai nuo XX a. devintojo dešimtmečio pradžios būdinga poliarizacija, o Airijoje, Ispanijoje, Švedijoje ir Šveicarijoje nuo XX a. aštuntojo dešimtmečio fiksuotas daugmaž nuoseklus kokybės gerėjimas (išskyrus keletą staigios poliarizacijos laikotarpių per ekonomikos nuosmukius Ispanijoje, taip pat XX a. devintąjį dešimtmetį – Airijoje ir Šveicarijoje).

Šie skirtumai tarp šalių yra susiję su labai panašiomis ilgalaikėmis bendrosiomis struktūrinių pokyčių tendencijomis. Paprastai deindustrializacija visur lėmė panašią poliarizaciją (mažėjo užimtumas vidutiniškai apmokamų darbo vietų segmente), tačiau bendrosioms struktūrinių pokyčių tendencijoms

didesnę įtaką darė kiekvienoje šalyje kiek skirtingi procesai dinamiškesniame paslaugų sektoriuje. Pavyzdžiui, viešojo sektoriaus užimtumo augimas apskritai buvo siejamas su augimu palyginti gerai apmokamų darbo vietų segmente, tačiau po 1990 m. Jungtinėje Karalystėje tokie viešojo sektoriaus užimtumo pokyčiai taip pat lėmė augimą apatiniuose kvintiliuose ir atitinkamai paskatino poliarizaciją.

Nors atlikus ilgesnio laikotarpio procesų tyrimą paaiškėjo, kad apskritai tarp šalių esama didelės įvairovės, nustatyta ir kai kurių labai svarbių bendrų tendencijų. Svarbiausia, kad visose šalyse ir visais laikotarpiais nuolat daugėjo gerai apmokamų darbo vietų, o vidutiniškai ir menkai apmokamų darbo vietų visose šalyse ir visais laikotarpiais labai sumažėjo.

Užimtumo struktūros pokyčiai.

Palyginimas pasaulio mastu

Pasaulinio masto palyginime išryškėjo dvi iš esmės panašios užimtumo pokyčių tendencijos:

- ES, Japonijoje ir JAV buvo fiksuojama poliarizacija ir kokybės gerėjimas; didžiausias užimtumo augimas užfiksuotas gerai apmokamų darbo vietų segmente, taip pat nustatytas santykinis nuosmukis vidutiniškai apmokamų darbo vietų segmente ir nedidelis santykinis augimas menkai apmokamų darbo vietų segmente.
- Australijoje, Kinijoje, Rusijoje ir Pietų Korėjoje nustatytas kokybės gerėjimas: labiausiai padaugėjo gerai apmokamų darbo vietų, o mažiausiai – menkai apmokamų darbo vietų.

Nuosmukis ar lėtesnio augimo laikotarpiai buvo susiję su didesne užimtumo poliarizacija. Akivaizdžiausi kokybės gerėjimu pagrįsto augimo pavyzdžiai paprastai buvo būdingi ekonomikoms, kuriose gamybos apimtis augo sparčiau.

Kinija išsiskyrė pagal darbo jėgos dydį ir jos augimo tempą (vertinant gamybos apimtį ir užimtumą). Užimtumas kasmet augo aštuoniais milijonais – tai palyginama su bendru užimtumo augimu ES 2004–2013 m. Per penkerius metus (2005–2010 m.) buvo prarasta daugiau kaip 50 mln. darbo vietų žemės ūkyje, tačiau tai su kaupu kompensavo grynasis užimtumo augimas gamybos, statybos ir mažmeninės prekybos sektoriuose; šį procesą lėmė labai didelė (nors ir lėtėjanti) migracija iš Kinijos kaimo vietovių į augančius miestus.

Papildoma informacija

Visa ataskaita „Upgrading or polarisation? Long-term and global shifts in the employment structure: European Jobs Monitor 2015“ („Kokybės gerėjimas ar poliarizacija? Ilgalaikiai užimtumo struktūros pokyčiai pasaulyje. 2015 m. Europos darbo vietų stebėjimo ataskaita“) skelbiama adresu <http://eurofound.europa.eu/publications>.

Norėdami gauti daugiau informacijos, susisiekite su mokslinių tyrimų vadovu Enrique Fernández-Maciasu e. paštu efe@eurofound.europa.eu.